συμβῇ δ' ὅτι τύτοις παρὰ τὸ καθόλε, τότε ὀρθῶς ἔχει, ἢ παραλείπει ὁ νομοθέτης, καὶ ἡμαρτεν ἁπλῶς εἰπών, ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθὲν, ὃ κεῖ ὁ νομοθέτης οὕτως αὐ εἶποι, ἐκεῖ παρὼν εἰ ἤδει, ἐνομοθέτησεν αὖ. διὸ, δίκαιον ὡῦ ὄζι, καὶ δεῖ τόν τινος δικαίε. τὰ τὰ ἁπλῶς δὲ, ἀμὰ διὰ τὸ ἁπλῶς ἁμαρτήματος. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἢ τῆς ἐπιεικοῦς, ἐπανόρθωμα νόμε, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλε. τύτο γὰρ αἴτιον καὶ τ' μὴ πάντα κῆ νόμον εἶ), ὅτι πε εἰσὶν ἀδύνατον θέσῃ νόμον. ὅςε ψηφίσματος δεῖ. τῶ γὰρ ἀορίςου, ἀόρςος καὶ ὁ κανὼν ὄζιν, ὥσπερ καὶ τ' Λεσβίας οἰκοδομῆς, ὁ μολίβδινος κανών. τρὸς γὰρ τὸ σῆμα τῶ λίθε μετακινεῖ), καὶ ἁ μένει ὁ κανὼν καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγματα. τί μὲν οὖν ὄζι τὸ ἐπιεικὲς, καὶ τί τὸ δίκαιον, καὶ τίνος βέλτιον δικαίε, δῆλον. φανερὸν δ' ἐκ τύτε καὶ ὁ ἐπιεικὴς, τίς ὄζι. ὁ γὰρ τ' τοιύτων προαιρετικὸς, καὶ πρακτικὸς, καὶ ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ὀλὶ τὸ χεῖρον, ἀλ' ἐλαττωτικὸς, καίπερ ἔχων τὸν νόμον βοηθὸν, ἐπιεικὴς ὄζι, καὶ ἡ ἕξις αὕτη, ἐπιείκεια, δικαιοσύνη τις ὖσα, καὶ ἄχ ἑτέρα τις ἕξις.

Κεφάλαιον θ.

ΠΟτέρων δ' ἐνδέχε' ἑαυτ' ἀδικεῖν ἢ ὄ, φανερὸν ἐκ τ' εἰρημένων· τὰ μὲν γάρ ἐςι τ' δικαίων, τὰ κῆ πᾶσαν, ἀρετ' ὡσ τῶ νόμε τεταγμένα, ὃ, κ' καλύει ἑαυτ' ἀποκτιν εῖν ὁ νόμος, ἃ δ' μὴ κελεύει, ἀπαγορεύει· ἔτι, ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάπῃ, μὴ αἰτιβλάπτων ἑκὼν δὲ, οἱ εἰδὼς καὶ ὤν, καὶ ᾧ, καὶ ὡς· ὁ δ' δι' ὀργὴν ἑαυτ' σφάττων, ἑκὼν τύτο σρὰ παρὰ τ' ὀρθὸν νόμον, ὃ ὡς ἐὰ νόμος· ἀδικεῖ ἀρ' ἀλλὰ τίνα; ἢ τ' πόλιν, αὐτὸν δ' οὔ· ἑκὼν γὰρ πάσχει ἀδικεῖ) δ' ἀθεῖς ἑκών. διὸ καὶ ἡ πόλις ζημιοῖ· καί τις ἀτιμία πρόσεςι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι, ὡς τ' πόλιν ἀδικήσαντι. ἔτι καθ' ὃ ἄδικος ὁ μόνον ἀδικῶν καὶ μὴ ὅλως φαῦλος, ὡς ἔςιν ἀδικῆσαι αὐτόν· τύτο γὰρ ἄλλο ἐκείνε. ἔςι γάρ πως ὁ ἄδικος οὕτω πονηρός, ὥσπερ ὁ δειλός· οὐχ ὡς ὅλῳ ἔχων τῇ πονηρίαν· ὥςτ' οὐδὲ κῆ τούτῳ ἀδικεῖ.

A aliquid euenit postea præter genus illud vniuersum: tunc par est, qua prætermisit aliquid lator legis, & peccauit in eo quòd absolutè locutus est, id quod deest, quódque omissum est, corrigere: quod etiam lator legis, si illic adesset, ita eloqueretur, & de quo legem tulisset, si præsciuisset. Itaque cùm æquum bonum, ius sit, tum quodam iure melius est, non eo, quòd absolutè ius est, sed eo peccato, quod ex B simplici & generali sermone natum est. Denique hæc æqui boni vis à natura sunt, vt legis correctio fit, quà aliquid ei deest, propterea quòd generaliter loquitur. Hęc enim causa est, cur non omnia lege sint comprehēsa, quòd de quibusdam lex ferri non potest: plebiscito igitur opus est. Rei enim non definitæ infinita quoque regula est, vt & structuræ Lesbiæ regula plumbea est. Nam ad lapidis figuram torquetur & inflectitur, neque regula eadem C manet: sic & populi scitum ad res quotidianas accommodari & transferri solet. Quid sit igitur æquum bonum, quid ius, quo denique iure melius sit æquum bonum, ex his perspicuum est. Ex hoc autem etiam apparet, quis sit vir æquus & bonus. Nam qui consilium huiusmodi cepit, vt hæc sequatur, quíque ad ea ipsa agenda aptus est: & qui non est iuris interpres in sua causa durior, neque in deteriorem D partem propensus atque implicatus, sed de suo iure concedit potius, etiam si legis auxilio niti possit: is est æquus bonus: & hic habitus æquitas appellatur, quæ iustitia quędam est, non alius quidam habitus.

CAPVT IX.

EX iis autem, quæ dicta sunt, perspicuum est, vtrum fieri possit, vt quis sibi ipse faciat iniuriam, néene. Nam quæ E omni virtuti congruentia à lege constituta sunt, ea in iuribus sunt habenda. Exempli gratia, non iubet lex seipsum interficere: & quæ non iubet lex, ea vetat. Preterea cùm quis contra legem nocet alteri, nullo ab eo incommodo accepto, sponte facit iniuriam. Sponte autem facit, F qui sciēs cui, & quomodo faciat iniuriam facit. At qui ita impulsus sibi ipse mortem conscisciit, hoc sponte facit contra rectam legem, quod lex non permittit. Iniuriam igitur facit. Sed cui? Nónne ciuitati, nō sibi? Sponte .n. hunc casum subit ac perfert. At spōte sua nemo afficitur iniuria. Itaque & multat eum ciuitas, & ignominia afficit, qui se ipse exanimauit, vt qui ciuitatem iniuria afficiat. Præterea ex eo, quod iniustus est is, qui iniustè facit tātùm, & nō prorsus improbus, fieri non potest, vt quisquam sibi ipsi iniuriam inferat. Hoc enim aliud ab illo. Nā iniustus ita quodāmodo improbus est, vt ignauus nō vt is, qui omni genere improbitatis affectus est. Itaque ne hac improbitate quidē sibi iniuriā